

KONRAD CRAMER: LA DEDUCCIÓ TRANSCENDENTAL
DE LES CATEGORIES A LA SEGONA EDICIÓ DE LA
CRÍTICA DE LA RAÓ PURA DE KANT*

I

En la lliçó inaugural d'aquest seminari el professor Dr. Konrad Cramer, de la Universitat de Göttingen, començà per descriure en què consisteix l'objectiu de la deducció transcendental de les categories de l'enteniment pur. La finalitat d'aquesta deducció és provar que el nostre coneixement d'objectes¹ disposa d'una sèrie de conceptes, les categories, amb un contingut lògic que no té el seu origen a partir d'una abstracció de l'experiència, ja que són uns conceptes que estan dotats de necessitat. Un altre fi de la deducció transcendental és mostrar per què uns altres conceptes, el contingut lògic dels quals tampoc procedeix de l'experiència, les idees, són conceptes d'objectes precisament desconeguts per nosaltres.

Les categories s'apliquen així només a objectes que poden ser susceptibles de coneixement. Seran les precondicions de l'experiència tal com la descrigué Locke en les seves línies bàsiques, descripció que, en principi, accepta Kant.

A continuació exposà el prof. Cramer quines característiques havien de tenir les categories:

1. D'una banda, vàlidesa objectiva. El seu ús sobre els objectes d'experiència està justificat, i d'elles sorgeixen proposicions sintètiques vàlides a priori, com ara: «Tot allò que esdevé té una causa».

2. Si bé són categories que s'apliquen a objectes espai-temporals, no tenen el seu origen en la sensibilitat.

3. Tenen un ús legítim clarament establert. En aquest sentit, el seu ús es limita a formar part de proposicions que estableixen les condicions a priori del que és a posteriori, o sigui, de l'experiència de la cosa en l'espai i en el temps.

4. És a partir del punt anterior que permeten distingir entre representacions necessàries, quines expressen coneixement i quines només pensaments.

A continuació explicà quins trets tenia la noció més àmplia de «representació», imprescindible per a seguir els paràgrafs de la deducció transcendental. D'una banda és indubtable que tenim representacions. També ho és, per definició de representació, que són representacions de quelcom. La vàlidesa objectiva de les nostres representacions

* Resum del seminari impartit a la Societat Catalana de Filosofia del 30 de març al 4 d'abril de 1998.

1. Per a la noció d'objecte a Kant, v. el § 4 de la Introducció (A 6-10, B 10-14) i les *Reflexions* 4674-4684 (*Ak.*, XVII, p.643-ss.)

consistirà en mostrar que siguin vàlides per a tot subjecte a qui se li atribueixin representacions. Per Kant, a l'hora d'analitzar en què consisteix el coneixement, hi haurà una diferència essencial entre dos tipus de representacions. D'una banda tindrem les representacions sensibles, les quals tenen com a característiques el seu origen -són donades per la sensibilitat espai-temporal- i també que contenen sempre una diversitat. La conjunció d'aquesta diversitat de dades sensibles no és mai donada sinó que és producte de l'espontaneïtat de l'enteniment, la facultat dels conceptes. Segons Cramer, aquesta és una tesi epistemològica de la que Kant parteix, i que no demostra. Enfront de la representació sensible o intuïció, la representació intel·lectual o concepte és essencialment unitat. Perquè es pugui parlar de coneixement, la diversitat de la intuïció haurà de ser portada a unitat, o sigui, combinada. Allò en què consisteix la possibilitat del coneixement ens porta a la possibilitat d'una síntesi, i d'una síntesi que, per la característica de necessitat que ha d'acompanyar a les categories, ha d'ésser a priori.

Precisament el tema de la possibilitat d'una síntesi en general es tracta en el paràgraf 15 de la deducció dels conceptes purs de l'enteniment, punt de partida dels textos que, programàticament, s'estudiaren en el seminari del Dr. Cramer.

Finalment, s'avança en què consistirà així la manera com les representacions refereixen a objectes. No és aquesta la percepció com a aprehensió passiva de dades sinó l'espontaneïtat, l'autoactivitat del subjecte de representacions. Aquesta espontaneïtat consistirà en la formació de judicis. S'observa així una duplictat estructural en el mateix concepte de síntesi. D'una banda, serà necessària una autoconsciència -cóm el subjecte porta a unitat les seves representacions múltiples- i per una altra, veure com aquesta dona lloc a una unitat objectiva -diferent d'una unitat subjectiva o empírica que la suposa-, que garantirà la referència d'aquestes representacions a objectes espai-temporals, o sigui, la seva vàlidesa objectiva, tasca per la qual faran falta les categories.

II

En aquest segon dia s'entrà a la lectura i interpretació del paràgraf 16. Pel Dr. Cramer, es tracta aquí de cercar quin sigui el punt suprem d'unitat sintètica que ha de permetre'ns alhora entendre què serà una categoria. I el primer pas d'accés es troba en la proposició inicial del paràgraf, aquella que diu: «El Jo penso ha de poder acompanyar totes les meves representacions» (B 132)

Seguí un examen minucios que havia de permetre distingir el que diu, aquesta proposició, del que no diu. En primer lloc s'analitzà què vol dir Kant amb «ha de poder acompanyar». Ja que es tracta d'una possibilitat, vol dir que no sempre és aquest el cas, i si s'accepta la interpretació òbvia d'«acompanyar» com a ser conscient de tota representació, aquesta possibilitat voldrà dir que hi ha representacions inconscients. La importància d'aquesta proposició radica en què, perquè pugui parlar-se de coneixement per part d'un subjecte, és obvi -i per això Kant no donarà més prova del que aquí s'afirma- que el subjecte ha de poder ser conscient d'aquestes representacions quan adopta una actitud cognoscitiva, si vol dir-se que coneix allò que s'hi representa.

Només així es garantirà la necessària consciència de la diferència entre les representacions, que són meves, i allò representat, que està fora de mi.

Però per què inclou pensar en el «jo penso» i no representar? Acceptada la possibilitat de representacions inconscients, el representar no garanteix consciència, que, com es diu, és un atribut necessari del coneixement.

Finalment ens queda què vulgui dir que el jo penso pugui acompanyar a *totes les meves* representacions. Això ens portarà, si bé no immediatament, al tema de l'autoconsciència que es tractà en la següent lliçó.

III

A partir de la proposició tractada el dia passat alguns intèrprets creuen veure-hi ja el pas a l'autoconsciència del jo i la seva identitat en una consciència,

l'anomenada apercepció transcendental. Pel Dr. Cramer això és precipitar-se. En efecte, no és suficient per aquest pas que el «Jo penso» pugui acompanyar cadascuna de les meves representacions. Això és sens dubte necessari si vull ser-ne conscient, però no comporta necessàriament que el jo hagi de ser idèntic a si mateix. Fa falta quelcom més. I aquest quelcom més és precisament la síntesi. Com diu Kant més endavant en aquest paràgraf:

«La completa identitat d'apercepció de la diversitat donada en la intuïció conté una síntesi de les representacions i només és possible mercès a la consciència d'aquesta mateixa síntesi».

Per arribar a aquesta darrera unitat originària, la identitat de l'apercepció, no és suficient poder portar a consciència cada representació per separat: farà falta la consciència de la síntesi de la multiplicitat de representacions en una consciència. Com pot argumentar-se aquesta conclusió?

La consciència de cadascuna de les representacions preses per separat no comporta que el jo que acompanya a una d'elles sigui idèntic amb el jo que acompanya a una altra qualsevol. Seria consistent que passes que:

Jo 1 penso Representació 1
Jo 2 penso Representació 2
I Jo1 fos diferent de Jo2.

Donat aquest cas, és evident que el Jo1 no té perquè ser conscient de la representació 2, però això no obsta perquè sigui conscient de la representació 1, que és l'únic que s'exigeix. La identitat del jo, però, és exigida si parlo d'un conjunt de representacions com a «meves», és a dir, en abastar en *una sola* consciència la diversitat de les representacions -ja que això no seria possible si no fos el mateix jo qui és conscient de cadascuna de elles. Només si afegim la consciència d'aquest acte sintètic queda garantida la unitat d'apercepció, dita per això mateix sintètica (encara que la identitat del jo, si fem abstracció d'aquesta síntesi, sigui evidentment una proposició analítica, com tota proposició que afirmi una identitat). Així l'autoatribució conjunta de les meves representacions és només possible mercès a l'autoconsciència que trobo en elles en formar una sola

consciència. D'aquesta manera també hem trobat en la consciència de la síntesi la condició unificadora última en la identitat d'apercepció en una diversitat.

La representació *Jo penso* que hem guanyat a través de la consciència de la síntesi ha de poder acompanyar tota representació i no pot ser acompanyada per cap altra representació. Si pogués ser acompanyada, això suposaria que en ella trobem encara una diversitat que s'ha de sintetitzar. Però atès que diversitat s'emparella a representació sensible, voldria dir que en el jo que pensa s'hi inclou ja la diversitat sensible, és a dir, que en pensar intueix. De ser així, no faria falta una deducció de les categories, ja que desapareixeria la diferència pensament-sensibilitat pròpia de la nostra manera de conèixer.

IV

El dia 3 d'abril, el Dr. Cramer entrà en l'estudi del paràgraf 17. En primer lloc, a partir del dit fins ara queda clar que la síntesi no ve donada per la sensibilitat. Això vol dir que, si bé tota diversitat de la intuïció ha de complir les propietats formals de la intuïció en l'espai i el temps, no és dona aquí encara una síntesi d'aquesta diversitat. No pot parlar-se doncs encara de coneixement. El coneixement d'objectes suposarà la síntesi de la diversitat de la intuïció en la unitat del concepte. Amb això el Dr. Cramer rebutjà interpretacions dels neokantians que situaren ja la síntesi en el sentit intern del temps.

La consciència d'aquesta síntesi prèvia a la sensibilitat és el que permet la identitat de l'autoconsciència. Aquesta consisteix en atribuir-me totes les representacions com a representacions meves. Com s'ha dit, s'han de poder unir les diferents representacions (R1+R2+R3...) en una consciència -és a dir, no per separat (jo-R1), (jo-R2),...- per accedir a la identitat, que és així una unitat sintètica. Dos punts importants són, doncs:

1. Unir les representacions suposa una síntesi.
2. Ha de donar-se consciència d'aquesta síntesi.

Així, la síntesi és un acte de l'espon-taneïtat previ transcendentalment a la sensibilitat, i allò que ens dona consciència de la identitat de l'autoconsciència.

Es tractarà ara de mostrar la interrelació entre autoconsciència i objectivitat.

En primer lloc, el Dr. Cramer exposà que no és fins al paràgraf 18 que Kant associa la unitat transcendental de la consciència amb unitat objectiva. Aquesta unitat objectiva és la que ens permet parlar d'objectes de coneixement, i s'ha de distingir amb la unitat subjectiva de la consciència empírica. Aquesta diferència ocupà la darrera part de la lliçó.

La consciència empírica és ja el resultat d'una síntesi, ja que l'autoatribució de representacions només és possible si hi ha una identitat de l'autoconsciència a priori, condició de tenir consciència de les representacions com a meves. Els actes de la consciència empírica suposen ja aquell acte originari, si bé, a diferència de l'assolit en aquell, que és l'objectivitat, els actes de síntesi empírics no tenen encara una validesa objectiva. Això vol dir que les unions de representacions que duen a terme no tenen per què valer per tots els subjectes, no són universals i necessàries. Depenen de les circumstàncies empíriques en què un determinat subjecte es troba, i així no surten del particular.

V

En la lliçó de clausura del seminari, el Dr. Cramer continuà l'anàlisi del paràgraf 18 i introduí la teoria del judici, que Kant tracta al paràgraf 19, per a fer més clara la diferència entre la unitat objectiva relacionada amb l'apercepció transcendental, i la unitat subjectiva de la consciència empírica.

La unitat subjectiva permet judicis del tipus: Em sembla que F és G. És a dir, creença, que si bé és necessària pel coneixement no és encara aquest. Què més farà falta?

El tema és com la consciència del subjecte té relació amb un objecte. Les dades de les representacions sensibles, per Kant, refereixen a objectes a través del judici. Fa falta així també el pensa-

ment, que connecta els continguts de la intuïció sensible a partir del concepte d'una unitat de continguts en l'objecte, i encara la consciència d'aquesta síntesi. L'autoactivitat del pensament consistirà així en la formació de judicis.

Una forma bàsica del judici és:

«A és B» o «Aquest A és B».

Això vol dir: «a un x pensat pel concepte descriptiu A -x que és A-, a aquest x li convé també la determinació que és pensada a través del concepte descriptiu B, diferent d'A». Això no vol dir que el concepte A és determinat pel concepte B: és essencial per la teoria de l'objectivitat la referència del judici a aquest x i allò que no és aquest x. Així l'x no és allò indicat per «aquest», tampoc per «A» ni «aquest d'aquí que és un A». X és l'objecte del judici: té referència només sota la condició que quelcom que és A quedi determinat pel propi judici.

X té així referència si, i només si, allò a què referim a través d'A com a subjecte és al seu torn determinable per B. El concepte A és referit, en l'acte de determinació, a un objecte x per estar determinat també per B. A i B refereixen a quelcom idèntic a si mateix i que té en x la seva pròpia unitat. És la identitat i la unitat de l'objecte allò que permet la síntesi dels predicats A i B. Per exemple, pot identificar-se un objecte malgrat les seves diferents condicions de percepció. És així la unitat de l'objecte la base de la connexió, no a la inversa, la connexió la base de la unitat. I aquesta unitat és precisament la que és garantida, segons el paràgraf 18, per la unitat transcendental d'apercepció, lligant-se així autoconsciència i validesa objectiva. De totes maneres, si bé l'estudi fins aquí mostra en què consisteix i la validesa de *La* categoria, no s'ha entrat encara en l'estudi i deducció de *Les* categories. Seran aquestes les que lliuraran «els principis que determinen objectivament totes les representacions susceptibles de produir algun coneixement» (B 142) i que deriven, en darrer terme, de la unitat transcendental d'apercepció, el punt suprem que es cercava al començament d'aquestes lliçons. Malgrat això, aquest darrer punt no és efectuat per Kant.

Ramon Coletas i Francisco de Lara